

Kort commentaar

Het schijnt mij niet geheel juist, „Wie Volgt“¹⁾ als „roman“ aan te dienen; dit neemt echter niet weg, dat de bekende en sympathieke schrijfster Anke Servaes met dit, haar jongste werk opnieuw een treffend en boeiend boek aan haar gestadig groeiend oeuvre heeft toegevoegd.

Anke Servaes houdt van het kind, het bleek ook nu weer. Dit keer zijn het echter de jeugdige delinquentjes, die met den kinderrechtcr in aanraking komen, welke haar belangstelling hebben gewekt en vier lot zij hier met begrip en veel liefde beschrijft. Zij doet dit zonder opsmuk, eenvoudig, gevoelig en zuiver, als een meelevende en begrijpende vrouw, die allereerst gegrepen werd door het vele, vaak zo navrante kinderleed, dat met het zakelijke „Wie Volgt“ de revue passeert.

Veel meer dan misdadigers in het klein, zijn deze kinderen het slachtoffer van bepaalde omstandigheden; beklagden hier, zijn zij veelal enkel beklagenswaardig, en zoo past ten overstaan van deze wezens veel meer dan „strengere rechtvaardigheid“, de meedoogende ernst, het vriendelijke en wijze vertrouwen, dat den rechter van dit boek bezielt. — een rechter, die, evenals de schrijfster, slechts het oog gericht houdt op het scheppen van mogelijkheden voor een betere toekomst.

Zij, die het werk van Anke Servaes, die — en niet ten onrechte — reeds zooveel sympathie gewonnen heeft, met belangstelling volgen, zullen ook van dit boek met vreugde kennis nemen. Haar werk, zoo gescheiden en stil van toon, is een bij uitstek sociale daad; bovendien geven haar doordringende descripties, haar zuivere stijl, haar gerechtigheid, die nooit jankrig wordt, het een aparte plaats in de literatuur van heden.

Kindergelukkig is Nico van Suchtelen dit keer met „Het Spiegeltje van Venus“²⁾, een tamelijk fantastische geschiedenis, waarin wij een bewoner van de planeet Venus een bezoek zien brengen aan de wereld van onze dagen. — een wereld, die, gelijk te voorzien is, een niet bepaald verheven indruk op hem maakt (het schouwspel der wereld was trouwens zelden „verheffend“).

Het gegeven leent zich uitstekend voor een geestige en oijtende satyre, en als zoodanig was Van Suchtelens Spiegeltje dan ook bedoeld. Evenwel: de bedoeling was beter dan het resultaat. „Het Spiegeltje van Venus“ is niet fijn genoeg om geestig, en te doorzichtig, en nadrukkelijk, te plomp-openhartig om bijtend te zijn. Het geslacht is nogal zwaar en grof. Men hoort het, bij wijze van spreken, reeds op mijnen afstand naderbij rollen en in stelling gebracht worden. Men mist het onverhoedsche, en men mist vooral die fnuikende scherpte, dat prikken met naalden en snijden met scheermessen (pijnloos, doch levensgevaarlijk), dat de goede satyre eigen is en het schertsen zoo voortdurend en het moorden zoo meeslepend maakt. Het zou mij benzins verwonderen, als ook degenen, die het met Van Suchtelens overtuigingen in den grond van de zaak eens zijn, een dergelijk grof geslacht — als bestrijding — minder waardeeren. Mij aithans komt het voor, dat dit, voor een intellectueel en artist, niet de geestige atmosfeer is om een gevecht, als door Nico van Suchtelen ondernomen, uit te vechten. Op Denis de Rougemont's „Journal d'Allemagne“ kan men antwoorden; zoo ook op Hermann Rauschnigs „Die Revolution des Nihilismus“, maar op het plan van „Het Spiegeltje van Venus“ is geen discussie meer mogelijk, terwijl het als artistieke prestatie ver beneden het peil blijft, dat men bij een schrijver als Van Suchtelen zou mogen verwachten. Hier ontbreekt elke intellectuele en artistieke zelfbeheersching.

Laat ons hopen, dat Nico van Suchtelen zijn „vergissing“ spoedig herstelt met een werk, dat zijn reputatie en zijn talenten meer waardig is en meer representatief voor en in harmonie met de door hem, dikens vroegere werken, verworven levensstijl.

Als men de beide novellen leest, waarmee Leo van Breen de serie-grave „De Peperbus“³⁾ opent, bemerkt men opnieuw een leemte in de omvangs hier besproken verzamelbundel „Aanbouw“. Ook Van Breen heeft op genoemd appel ontbroken, en dit ondanks het feit, dat hij een der belangrijkste vertegenwoordigers is van de generatie „Aanbouw“.

Deze inzet van „De Peperbus“ doet met spanning uitzien naar de vervolgedeeltes, al begrijp ik niet goed, hoe een dergelijke reeks hier, in Nederland, moet worden voortgezet. Wij zijn niet bijster rijk aan goede novelleschrijvers, maar wellicht houden de uitgevers nog meer verrassingen (openbaringen) in petto. Laat ons hopen!

Indertijd, Van Breen heeft mij met zijn beide verhalen — met „De Bedelares“ nog meer dan dat met „Het Gebit“ — bijzonder verrast, en zijn het, geen van beide, volmaakte creaties. Maar hij bezit den gni en de doordringende en zakelijke psychologie, die den geboren vernuft verraden. Hij beschikt over een natuurlijk en opmerkelijk talent, wat niet wegneemt, dat hij zijn kansen meer dan eens verpeet en zijn resultaten meer dan eens ontsiert, zelfs verniet, door onhebbertjen waaraan hij stellig niet moest toegeven. Hij vertelt te opgewonden, te luidruchtig, hij wil nog te veel epateeren, en dat maakt het effect, juist en vooral naarmate wij het opwindende moment naderen. Met zijn telkens herhaald „Maar nu die bedelares“ beukt hij het tegendeel van een verhoogen der spanning; na de derde maal zegt het niets meer, het irriteert dan alleen nog maar; het is uitsluiting niet meer dan een truc, en men bladert vlug even verder en te zien, hoe vaak hij ons daar nog op tracteeren wil. Het behoort tot die (onhandige) overgangen, welke, evenals het herhaalde „goed“, „maar goed“, een geënerveerd karakter aan de beschrijving moeten geven, maar die in werkelijkheid geen zenuwen spannen. Hoeveel meer nu dit het geval zijn geweest (en hoeveel aangruipender ook zou daardoor „De Bedelares“ zijn geworden), als hij dit verhaal rustiger, conieker had gedaan, meer..... langs zijn neus neus weg, op de

manier die Russen als Gogol, Poeschchien, Dostojevski zoo voortreffelijk verstonden.

Leo van Breen houdt zich van alle mooi-schrijverij en literaire make-up verre; zijn doorgaans uitstekend proza is in wezen anti-literair, maar soms wordt dit bij hem 'n nieuwe vorm van „literatuur“. Men betreurt dit te meer, omdat Van Breen het best zonder die verdreven gewooneheid kan stellen. Hij beschikt over een voldoende scherpe en genuanceerde visie en over een genoegzaam sterke innerlijke spanning om zijn verhaal natuurlijk, d.i. zonder nadrukkelijke natuurlijkheden te doen, zonder dat opgewonden aandikken van voorzucht en gegevens, waaraan hij zich thans maar al te vaak te buiten is gegaan. Vooral het tweede verhaal, „De Bedelares“ had ingehouder, met groter zelfbeheersching geschreven moeten worden. — Trouwens, het verhaal wordt gedaan in dien toon van nerveuze spanning waarin de gebeurtenissen moeten hebben plaats gehad, en uit, terwijl het schrijven, het opteekenen van die gebeurtenissen eerst plaats had, toen die spanning reeds lang geweken was voor de erkenning „dat het schrikbeeld dat mij had achtervolgd, door mijzelf was opgeroepen, en geen eigen zelfstandig leven had of voeren kon“, en daarmee voor een „zoo groot en ruim gevoel van bevrijding, dat ik ingend over den Voorhout naar huis liep, gelukkig als in mijn kinderijd, wanneer des nachts de spookgestalten in het schijnfel van het nachtelijk ineenenschrompelden.“

Zi erken direct, dat het schrijven, het zich nogmaals verplaatsen en terugvallen in zekere verleden gebeurtenissen, opnieuw een spanning sweegbrengt, maar deze spanning is dan reeds een nuance (en daarmede fundamenteel) anders — al was het slechts om het tikje ironie uit met het terugblikken op een „overwonnen“ stuk verleden gepaard gaat. In „De Bedelares“ echter wordt voortdurend vergezeld, dat de schrijver het verhaal in diezelfde spanning, met dienzeifden verlaten en verbeteren ernst heeft opgeteekend, waarmee hij destijds tot zijn daad kwam, tot zijn geknijn in den neus van die bedelares.

„Den Land vol Schoonheid“⁴⁾ is een boeiend en sterk boek, een historische roman van ongewoon formaat. Het speelt ten tijde van de Noormannen; het verhaalt hoe deze tegen het eind van de negende eeuw naar IJsland, en vandaar weer naar Groenland, en vandaar, instreeks het jaar duizend, meer zuidwaarts, naar „Wijnland“ trokken, om een duurzame vestiging in het laatstgenoemde land moest worden gegeven, niet opgewassen als de Noormannen waren tegen de herhaalde overvallen van een roodhuiden-overmacht. Dit historische gegeven, waaraan de herinnering nooit geheel is weggevaagd, is het gegeven van dezen roman, die tot een prachtig epos is uitgegroeid. Ieel dat vervlogen tijdperk, door Gudmundur Kamban gereconstrueerd aan de hand van een tweetal documenten en de familiechroniek van de boerengeslachten van het Ijslandsche schiereiland Snaefellsnes, spreekt voor ons, scherp, reedel, grootsch en overtuigend — zonder een woord van romantische fantastie of gewollenheid.

Het prachtigst werden ongetwijfeld de gestalten. Het land raadt men aan de menschen, en niet omgekeerd: men behoert deze menschen niet te verstaan door een beeld van het landschap temidden waarvan zij leven. De natuur wordt nauwkeurig beschreven. En toch heert men aan het eind een compleet beeld van beide.

Deze menschen staan nog in alles vlak bij ons, en tegelijk zijn zij ons volkomen vreemd geworden. De tegenwoordige mensch is als het ware een flauw en miserabel aftreksel van dien vroegeren mensch. Omdat dit zoo is, werkelijk zoo is, behoefde de schrijver niet zijn toevlucht te nemen tot legendarische gestalten om de werkelijkheid van eertijds voor ons op te roepen. Hij vond de restanten ervan nog om zich heen in zichzelf — wellicht met een verbeten heimwee naar die tijden — en slechts de verbeelding van een dichter was noodig om daarmee de wereld te verstaan en voor ons ten leven te wekken d.i. tot een levende en volmaakte reële orde te herscheppen. Hierin is Gudmundur Kamban verrassend geslaagd. Zijn „Land vol Schoonheid“ is een, in zijn eenvoud, grootsch en machtig boek geworden over een tijd, toen de menschen nog zooveel vehementer en onvoorwaardelijker datene waren wat wij, vertuegende burgerdijdes, slechts zijn, en dan nog beducht, gedurende de zeldzame momenten dat wij het bigotte angstje des dagelijkschen levens durven verbreken en verioocnen: — Men kan met een boek als dit weer eerbied krijgen voor den mensch; men kan weer begrijpen, dat de mensch het schoonste product was van Gods schepping, en dat hij dit, ondanks den val, gebleven is. Men voelt niet enkel maar medijden met den mensch, men dankt thans maar al te vaak het geval is.....

HENRI BRUNING.

- 1) Uitgave Hollandia Drukkertj, Baarn.
2) De Wereldbibliotheek N.V., Amsterdam-Sloterdijk. Bandoontwerp van G. Rueter.
3) Rigot en Van Rossum N.V., Amsterdam.
4) J. Meulenhoff, Amsterdam.

„Dat leuk om gemein verioofd te zijn. Al m'n vriendinnen zijn nauw van jalouzie.“
— og Hiemi

„ergeant: „En waar verioe je verioert je oesloot te als vrijwiler op te geven?“
„Dat veest niet meer, mynneer!“
— (RIVE)